Rocznik Filozoficzny Ignatianum
The Ignatianum Philosophical Yearbook
Vol. 32, No. 2 (2026), s. 303–306
PL ISSN 2300–1402
RECENZJE

Janusz Mierzwa
ORCID: 0000-0003-0534-1958
Uniwersytet Jagielloński

Ekonomia międzynarodowa, red. Wit Pasierbek, Krzysztof Wach, Słowniki Społeczne, red. Wit Pasierbek i Bogdan Szlachta, t. XIV (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, 2024), ss. 432 (rec.).

Recenzowany tom jest kolejnym (jednym z ponad dwudziestu docelowo planowanych) wydawnictwem z serii Słowników Społecznych, publikowanych przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie. Jego redaktorami są Wit Pasierbek oraz Krzysztof Wach. Celem projektu jest zaprezentowanie stanu wiedzy z zakresu nauk humanistycznych i społecznych w trzeciej dekadzie XXI wieku (s. 9). Cechą charakterystyczną przedsięwzięcia jest to, że każdy tom składa się nie tyle z definicji wyjaśniających poszczególne pojęcia, ile z cyklu rozbudowanych esejów, prezentujących problem od strony teoretycznej i praktycznej. Poszczególne eseje są odrębną opowieścią o jednym z zagadnień wchodzących w skład analizowanej problematyki. Wspólna jest też wewnętrzna konstrukcja, na którą składają się streszczenie oraz słowa kluczowe. Całość zamyka podsumowanie z wnioskami

i rekomendacjami, jak również zestawienie literatury przedmiotu pozwalającej na pogłębienie ustaleń zawartych w omawianych hasłach.

Przedmiotem refleksji w recenzowanym tomie jest ekonomia międzynarodowa i międzynarodowych stosunków gospodarczych, ze szczególnym naciskiem na międzynarodowe transakcje oraz funkcjonowanie ponadnarodowych przedsiębiorstw. Zagadnienia te są szczególnie intensywnie badane po 1945 r., w miarę rozwoju handlu międzynarodowego. Znajdujące się w tomie hasła można usystematyzować w czterech kategoriach: dotycząca zakresu i charakteru ekonomii międzynarodowej, wymiana handlowa, przepływ czynników produkcji w wymiarze ponadnarodowym oraz system finansowy. Swoistą klamrą spinającą całość jest tekst poświęcony miejscu międzynarodowych stosunków gospodarczych w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego.

Publikacja składa się dwudziestu rozdziałów napisanych przez wybitnych badaczy zajmujących się zagadnieniami ekonomicznymi z Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie i Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie czy Uniwersytetu Łódzkiego. W rozdziale pierwszym autor koncentruje się przede wszystkim na warstwie definicyjnej związanej z gospodarką międzynarodową, światową czy globalną, akcentując różnicę stanowisk badaczy. Zwraca także uwagę na problemy metodologiczne ekonomii międzynarodowej. Przedmiotem refleksji w kolejnej części są wzajemne zależności procesów globalizacyjnych, deglobalizacyjnych i regionalizacyjnych w świecie. Przedstawione zostały na szerszym, historycznym tle, a autor hasła podkreśla wydarzenia stanowiące bodziec do przyspieszenia czy spowolnienia tych zjawisk. Zaprezentowano tu także pozytywne i negatywne konsekwencje procesów. Rozdział trzeci poświęcony został ewolucji procesów integracyjnych w świecie, ocenianych ze względu na konsekwencje (wewnętrzne względem otoczenia, ale i zewnętrzne). I tu rozważaniom towarzyszą odniesienia do przeszłości. Istotny element międzynarodowego otoczenia gospodarczego stanowi zjawisko konkurencyjności. To ono jest przedmiotem refleksji w części czwartej, a autorka analizuje je na różnych poziomach życia ekonomicznego (przedsiębiorstwa, branży, państwa).

Część poświęconą wymianie handlowej otwiera tekst dotyczący znaczenia handlu międzynarodowego w gospodarce światowej. Analizie poddano ewolucję tego zjawiska, zarówno z punktu widzenia ilościowego, jak i przez pryzmat struktury. Rozdział szósty odnosi się do teorii handlu międzynarodowego. Autorka skoncentrowała się na przedstawieniu podstawowych teorii i późniejszych ich wariacji. Zauważyła jednak,

że współczesne powiązania handlowe powinny być analizowane przede wszystkim z pozycji nowych teorii handlu, z uwzględnieniem aspektu interdyscyplinarnego. W kolejnej części odnajdziemy przejście do charakterystyki polityki handlowej oraz jej instrumentów. Podstawową konkluzją tych rozważań jest stwierdzenie zazwyczaj mieszanej formy polityki, uwzględniającej elementy wolnego handlu oraz protekcjonizmu. Rozdział ósmy odnosi się do problemu rywalizacji między podmiotami występującymi na rynkach międzynarodowych.

Kolejną grupę problemów otwierają rozważania dotyczące globalnych sieci produkcji. Autorka uwypukliła, że koncepcje łańcucha wartości są zjawiskiem stosunkowo nowym (pojawiły się w latach 80. XX wieku), a w ostatnich czasach jesteśmy świadkami tendencji do ich skracania (ze względu na ideę zrównoważonego rozwoju, zmniejszenie kosztów logistyki czy doświadczenia pandemii COVID-19). Analiza historyczna zjawiska odgrywa z kolei istotną rolę w interpretacji problemu międzynarodowych przepływów kapitału. Autorzy dostrzegają, że z punktu widzenia gospodarki jest on korzystny, gdyż powoduje wzrost efektywności wykorzystania tego czynnika produkcji. Jednocześnie podnoszą pojawiające się współcześnie problemy, jak choćby powstawanie rajów podatkowych. W jedenastym rozdziale odnajdziemy rozważania dotyczące teorii zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Także i w tym obszarze w ostatnich latach doszło do istotnych zawirowań. Jak słusznie pisze autor, zamknięcie granic, kwarantanny i ograniczenia w podróżowaniu wymusiły zmianę strategii zarządzania. Wojna na Ukrainie spowodowała konieczność większego uwzględniania zagrożeń geopolitycznych. Kolejny rozdział przynosi analizę zagadnienia międzynarodowych przepływów wiedzy i technologii, natomiast część tę zamyka opracowanie koncentrujące się na migracjach i międzynarodowym przepływie zasobów pracy. Autor wymienia zarówno czynniki redukujące w ostatnich czasach koszty migracji (komunikacja internetowa, transport lotniczy), jak i elementy ją ograniczające (nierównowaga demograficzna, selektywność wymagań i ograniczony popyt na pracę).

Wreszcie ostatni blok zagadnień otwiera esej poświęcony międzynarodowemu rynkowi walutowemu. Przedstawiono w nim podstawowe pojęcia związane z kursem walutowym, jak również scharakteryzowano globalny rynek walut. Autorka zwróciła uwagę także na systematyczny spadek znaczenia dolara amerykańskiego w globalnych rezerwach walutowych. Rozdział piętnasty poświęcony został międzynarodowemu systemowi walutowemu, jego ewolucji od systemu waluty złotej po współczesny system wielodewizowy. Autor zauważa pojawiające się dla niego zagrożenia wynikające z wciąż dużego znaczenia dolara

amerykańskiego (w kontekście ewentualnej utraty zaufania). W części następnej znajdziemy rozważania dotyczące międzynarodowego rynku finansowego. I one są osadzone w kontekście historycznym. Zdaniem autorki „międzynarodowe rynki finansowe funkcjonują od kryzysu do kryzysu" oraz nie podlegają nadzorowi; wszystko to może być źródłem przesileń o charakterze systemowym. Pewnego rodzaju rozwinięciem tych treści jest kolejny esej poświęcony kryzysom finansowym w międzynarodowej gospodarce. Autor dostrzega historyczne tło tego zjawiska, jak i cykliczność jego występowania, co także w przyszłości będzie dużym wyzwaniem dla państw świata. Odrębny rozdział dotyczy zagadnienia dochodu narodowego oraz bilansów płatniczych i handlowych. Podsumowaniem tej części jest analiza zadłużenia międzynarodowego oraz kryzysów bankowych i zadłużeniowych. Autor prześledził przyczyny kryzysów zadłużeniowych, z którymi mieliśmy do czynienia, jak również wskazał rodzaje działań, które pozwalają zapobiegać ich występowaniu w przyszłości. Całość zamyka bardzo interesujący esej poświęcony znaczeniu ekonomii międzynarodowej w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego.

Formuła esejów sprawia, że każdy z nich stanowi odrębną całość, pozwalającą zagłębić się w omawiane zagadnienie. Zyskują one na przejrzystości dzięki wykorzystaniu tabel, schematów czy grafów. Pozytywnie oceniam, jako ciekawą i sensowną, formalną, wewnętrzną strukturę esejów. Całość tomu jest poukładana i przemyślana. Będzie on stanowił pomoc nie tylko dla studentów, ale także dla różnych grup czytelników, chcących w szerszej niż encyklopedyczna formie zapoznać się z zagadnieniami z zakresu międzynarodowych stosunków gospodarczych. Mamy do czynienia z jednej strony z kompendium wiedzy, z drugiej zaś z postacią pozwalającą na coś więcej niż tylko proste dotknięcie tematu.

Po lekturze recenzowanego tomu nasuwa mi się także inna refleksja. Niezamierzonym przez autorów efektem jest powstanie pracy, która stanowi swego rodzaju zapis międzynarodowych stosunków gospodarczych na świecie w stadium zaawansowanych procesów globalizacyjnych i w przededniu uruchomienia intensywnych zjawisk odwrotnych. Ten tom słownika jest zatem pewnego rodzaju ujęciem uwzględniającym stan poprzedzający szczególnie dynamiczne zmiany. W tym też upatrywałbym jednego z atutów recenzowanej pracy.